

Michaela Zindelová

Štefan Margita — Bez omezení

© Štefan Margita, Michaela Zindelová, 2001, 2014
Cover Photo © Lucie Robinson, 2014
© NAKLADATELSTVÍ XYZ, 2014
ISBN 978-80-7388-794-0

Michaela Zindelová

Štefan Margita —— Bez omezení

II. přepracované a doplněné vydání

Úvod

Nepromarnit
svou šanci

My dva, s Míšou Zindelovou, se známe léta, poznali jsme se na několikátýdenním dramatickém turné opery Národního divadla v roce 1995 po Japonsku. Vyžehlila mi jednou v šatně bílou košili a o pár měsíců později jsme spolu natočili dlouhé interview do její knížky o opeře, na kterém jsem nic neopravil. Prohlásil jsem tehdy: pokud jednou napíšu knížku, budu ji psát s tebou! Hanka v tom okamžiku zbystřila a za čtrnáct dní už psala s „mojí“ autorkou monografii ...*než to zapomenu*. Vyrovnáme teď „skóre“, oba budeme mít po dvou životních příbězích.

Podle mého názoru má knížka memoárů smysl, pokud vychází v době, kdy je člověk na výsluní. Já takovou situaci využil a využívám znovu. Kdybych čekal na okamžik, až budu sám se sebou stoprocentně spokojený, asi bych nikdy nic nesepsal... Úplná spokojenost podle mne neexistuje. A proč se vlastně knížka jmenuje *Bez omezení*? Věřím na horoskopy, věřím na I-ťing, starodávnou čínskou Knihu proměn, vyložil jsem si ji i na úspěšnost prvního knižního projektu. Můj výklad potvrdil, že mám knížku udělat. Vyšlo mi heslo: „Bez omezení. Ambice jsou veliké, ale připravte se, že se uspokojíte s něčím trochu menším! Nabízejí se velké možnosti, nepromarněte životní šanci tím, že byste se rozptylovali podružnými detaily!“ Ale protože se jednalo o vážné rozhodnutí, zkusil jsem si to ještě jednou. A znovu vyšlo: „Bez omezení.“ Usmál jsem se, skutečně mám rád neomezené a neomezující věci.

Hodiny mého života asi pořád neodbíjejí správný čas na memoáry, v první knížce se mi zdál přelom století správnou

situací k přemýšlení o místě, na kterém jsem se ocitl – a kam se dostalo jen málo lidí v mém věku. Vše, co se mi povedlo, není jednoduše získané a už očekávám, že po získání „plusového znaménka“, nástupu na další metu, následuje nějaká nepříjemnost, varovné „minus“. Nebojím se, vlastně už facku, zpětný náraz, očekávám automaticky. Ať se to komu líbí, nebo ne, opera je svým způsobem také obchod pro vyvolené... A její zákulisí? Objeví se tam stejné osudy i emoce, jaké ve svých textech připsal geniální Shakespeare činoherním kolegům: nešťastné lásky, velké nenávisti, závist s nepřejícností a také zrazená přátelství.

Někdo by namítl, že mít knížku v pětačtyřiceti je moc brzy a teď třeba také... Už trošku pozdě. Každý si ale okolnosti, které ho k veřejné „zповědi“ vedou, musí sám zvážit. Snažil jsem se o maximální otevřenost a na tom se nic nemění ani dnes. Knižku mi v roce 2001 pokřtila Hanka, přišlo hodně lidí, ale... Původní nakladatel, kterému už naštěstí vypršela licence, nás nikdy neinformoval, jak si knížka na trhu stojí, a zkomplikoval nám poněkud i druhé vydání. Podařilo se mu totiž ztratit objemnou tašku se všemi fotografickými přílohami – moje léta uchovávané vzpomínky na dětství, mládí, první role. Přivezl jsem je tehdy kvůli knížce od rodičů a ani ve snu by mě nenapadlo, že se něco podobného může „specialistovi na knížky“ podařit! Podobná neprofesionalita mi na začátku 21. století připadá nemyslitelná...

Věřím na osud a dobře vím, že se v mém lvím znamení setkaly zdravé sebevědomí i pokora. Často musím přemýš-

let, které z těch protikladných charakterových vlastností mám dát za pravdu. Už také vím, že při každém životním kroku jsem dost zranitelný. A nadevše nenávidím zlobu a nenávist. Ve chvíli, kdy mě někdo skutečně zraní, nedávám nic najevo, ale trpím. Někdy trvá hodně dlouho, než se z toho dostanu. Říkám pravdu. Buď ji někdo snese a chce ji slyšet, nebo nechce, ale u mne neexistuje nic nerovného. Vypjatost a dramatičnost situací, které takový na rovinu řečený názor s sebou nese, znám nejen z operních příběhů, ale také z vlastního života. Od fantazie k odvaze, tak vypadá kyvadlo mého času. Lvi dělí „svůj svět“ na lidi, kteří je mají rádi, anebo ty druhé, co je nesnášejí. Snad až příliš černobílé vidění, ale na druhou stranu mi připadá čisté, jako řez nožem. Rázná gilotina. Jsem pověřivý a nesnáším střední cesty. Život podle rčení zlatá střední cesta – to pro mne není způsob existence... Nejlepší je široká životní dálnice, co vede samozřejmě dopředu, nemá žádné mantinely, omezující hranice. Beru rád všechno, nebo nic! Ale přece jen dnes už bývám daleko diplomatičtější, rozmyslím si kdejaký duel. Margita posílá na souboj jenom Lenského...

Když jsem kdysi seděl ve Vídni v hledišti opery a poslouchal Plácida Dominga, nastal okamžik, kdy jsem si povzdychl: „Bože, kdybych tak zpíval!“ Moje sebevědomí klesalo povážlivě k bodu mrazu, ale už nazítří mne právě jeho hlas tlačil dopředu, dál. Nikdy jsem se nepovažoval za jedničku, znám své chyby. Ovšem člověk nezpívá proto, aby ukazo-

val svoje nedostatky, ale proto, aby ukázal, co umí. Musel jsem si vybírat role, ve kterých vyniknu pěvecky i herecky. Každý operní intendant dobře ví, kde je moje specializace, moje doména. V posledních desetiletích jsem nepřijal roli, o které vím, že ji nemohu stoprocentně odvést, zazpívat.

Na rozdíl od mnohých kolegů v sobě živím vnitřní sebereflexi, se kterou odmítám sebelepší nabídky – role často přicházely v době, kdy bych si spíše ublížil. Někdy si opravdu rád počkám – třeba už skoro hotovou druhou knížku jsem musel odložit kvůli svému dalšímu angažmá v Metropolitanu, i natáčení cédéčka, ale leccos díky času zase úplně doznělo... A knížka získala svou konečnou podobu.

První knížka *Bez omezení*, myslím si, vyšla spíš jako story manžela Hany Zagorové, stával jsem se známým. Pár lidí možná zajímal i ten operní svět. Ale kariéra se pohnula významně dopředu, jedná se o moje průběžné inventury. Já své příznivce neopouštím, chystám se ještě na závěrečný opus, inventuru, až jednou kariéru skutečně pověsím na hřebík. Žádná z mých „tenorstory“ by nebyla úplná bez mé milované ženy Hanky. Zpočátku, přiznávám, to byla především touha přiblížit se jí, strávit s ní pár dní. Byla to i chuť mít hvězdu v posteli. Až když jsme si navzájem uvěřili, začalo naše již víc než dvacetileté partnerství nést další ovoce – a já bych každému přál podobnou pohodu a jistotu. První věc, kterou Hanka namítla, když jsme uvažovali o sňatku, byla, že nemůže mít děti. A zda vím, že půjdu do vztahu se ženou o deset let starší.

Je jistě možné, že bych dnes měl stejně starou manželku, jako jsem já, nebo také o deset let mladší, ale třeba bych nebyl šťastný. Nemám dítě, mám o deset let starší manželku. A jsem šťastný.

Intermezzo

Co už vím:

Pěvecká kariéra je kázeň, odříkání, umělecká rutina (vždyť festivaly, koncerty a operní domy jsou víceméně stejné), publikum je ale rozdílné, a pro něj zpívám. Pro mě je každé představení velký svátek a velká dřina – nešetřím se, jedu naplno. Často odhadnu podvědomě výsledek představení už před samotným začátkem.

Moje pěvecká orientace nebyla sice zpočátku cílená, ale když jsem svou šanci pochopil, chtěl jsem v tom, co dělám, vyniknout. Zůstal jsem soutěživý, dominantní, plný ambicí, chci si udržet ve své profesi pozici.

Miluju světla reflektorů, pohrávám si s nimi, nikdy mne neomrzí ten barevný flirt s nimi – uprostřed jeviště se cítím nejprjemněji, nerad se o ně s někým dělím.

Strašně rád v divadle zkouším, pokud to má nějaký smysl, nerad ale opakuju – pak už nevydávám nic nového. Když dlouho zkouším stejnou scénu, přímo cítím, že už věc nedělám

dobře. Až po chvíli, po pauze, jsem schopný novinek. Musím získat čas všechny věci si v hlavě urovnat.

Nesnáším namyšlené kolegy, špatné režiséry a konfliktní dirigenty.

Přál bych si, abych si k odchodu ze scény vybral vhodný moment, vycítil tu pravou chvíli, kdy sláva ještě nepřechází ze zlatého do stříbrného období.

Kudrjáš v Dallasu

I. kapitola

Fotografem proti své vůli

Slovenské Košice, místo, kde jsem se narodil, jsou malé, ale krásné. Jak se později ukázalo, rodné hnízdo mi začalo být časem trochu těsné. Ale takové asi připadá všem ambiciózním mláďatům před odletem. Vracím se sem pořád rád... Narodil jsem se jako chtěné a očekávané dítě, na začátku srpna (3. srpna 1956, podle mne ve velmi dobrém znamení, jako pravý Lev – přesně v půlce znamení). V prvních letech svého života jsem si neuvědomoval, že nějaké znamení existuje, zato později mi znalost toho, co mé znamení nese s sebou, v lecčems hodně pomohla. V rodině mě kromě rodičů očekávali dva starší bratři, o deset let starší Jano a Petr, starší o šest let. Kupodivu rodiče nečekali holčičku, už dopředu počítali s dalším klukem. Jaké že jsem byl dítě? Normální, hodně zvědavé. Stal jsem se miláčkem celé rodiny – svůj přídomek, nejmladší z rodu Margitů, „Pišta“, jsem si dobře uvědomoval a přiznávám, že jsem ho, hlavně v období kolem puberty, uměl využívat.

Moje maminka Edita je poloviční Maďarka, její otec se jmenoval Farkaš, hrál jako činoherec v Košickém divadle a jedno období byl také ředitelem této scény. Jako zvláštní souvislost našeho rodu, jisté kontinuity, maminka měla datum porodu stanovené na pozdější dobu, a když jsem se narodil ve stejný den jako dědeček, byla šokovaná, přála prý si, abych jednou dosáhl podobně zajímavého postavení jako on. Dědeček Farkaš byl v Košicích velmi oblíbený, já sám si na něj ovšem, stejně jako na babičku, téměř nepamatuju. Podle různých svědectví býval jako direktor mí-

rumilovný a sympatický. Rád tomu věřím – jednou jsem dědečka sledoval ze staříckého záznamu hry, kde účinkoval. Bohužel další vzpomínky na své prarodiče nemám, znám je jen ze střípků vyprávění. Jen velmi matně si vybavuji, že jsem s babičkou chodíval na přístavky do Košického divadla: dívali jsme se společně na pohádky. Divadlo mě už jako malého kluka oslovovalo, nejvíc na mě působila jevištní světla a nádherná plocha jeviště...

Moje máma kromě péče o početnou rodinu pracovala jako ředitelka městské pobočky Sazky a Sportky. V zaměstnání byla stále obklopená společností, miluje lidi a nadevše pak komunikaci s nimi. Známa už dokonale její osobní přímou úměru radosti, která znamená, že čím víc osob se v její blízkosti pohybuje a čím jsou mladší, tím lépe a veselěji se cítí. Odmalička si pamatuju, že mámě lidé říkali „Grófka“ nebo „Čardášová princezna“ – zvykl jsem si na to a ani mne ta přezdívka nepřekvapovala. Jednou mne, už jako studenta konzervatoře, pozvala doktorka do ordinace slovy: „Tak, Štefan Margita s Čardášovou princeznou, pojďte dovnitř!“ Myslím, že hodně ze své povahy jsem zdědil po mámě, určitě v rysu milé, zdravé drzosti. Máma se třeba nikdy nezabývala tím, že před ní stojí padesát lidí na banány, ona je měla za pět minut, vždycky to nějak udělala. Táta Jan byl ovšem její pravý opak, ten by stál v obchodě poctivě i tři hodiny... Máma byla o dva roky starší než táta, a pokud si pamatuji, musela mít s třemi kluky na nás, jak se říká, tvrdou palici. Moc s námi o věcech nediskutovala,

když třeba řekla, že se vynese smetí, a ti dva starší prohlásili s odkazem na mne: „To Štefan!“, a já neudělal nic, máma ještě chvilku počkala, a pak nám vysypala koš rovnou na podlahu do pokoje. Žádné rozčilování, ale moc se s námi nepárala, i tak si ale užila své.

Bydleli jsme v prvním patře. V domě opravovali střechu a my tři jsme do té výšky vylezli, naplnili jsme si předtím koupené prezervativy vodou a házeli je dolů. Jak známo, gumová ochrana je velmi odolná záležitost, divím se dodnes, že se tehdy nikomu nic nestalo. Jasně, pár facek potom padlo. Anebo: v centru Košic, kde jsme měli byt s balkonem ve třetím patře, jsme se všichni tři jednou dohodli, že prolezeme zábradlí a dostaneme se až na konec balkonu. Máma přišla v nejlepším, když se její benjamínek konečně ocitl až na druhém konci! Dostala mne odtud sice v klidu, ale byla prý na infarkt. Pak nás všechny tři pěkně zmastila. Párkrát jsem od ní chytil pořádný pohlavek a jen se divím, že jich nebylo víc... Když někdy doma vzpomínáme, máma se smíchem dodává, že jsme sice byli hrozní, ale že nejhorší byl „ten čtvrtý“, táta – ten totiž neposlouchal vůbec. Máma si vybrala zaměstnání, do kterého nemusela brzy vstávat – nesnáším podobně jako ona časné odjezdy, ranní vstávání, mívám téměř celý den zničený. Vydržím jako správná sova být bdělý dlouho do noci, ale ranní hodiny z celé duše nenávídím. Máma pracovala sice až od deseti, ale mnohdy také třeba do šesti.

A táta? Byl šéfem zdejší elektrárny, ale co nás děti nejvíc zajímalo, byla jeho mnoholetá činnost v Mezinárodním

maratonu míru. Spadal pod něj také košický stadion, kde se pořádaly koncerty, a ty nás tři zajímaly. Jinak jsme o tenhle běžecký svátek nijak zvlášť nestáli, nebyli jsme sportovně založení. Naučil jsem se sice lyžovat, bruslit, jezdil jsem samozřejmě na kole, ale jen Jano, jako jediný ze tří bratrů, chodil dlouhé roky na šerm. Ostatně právě on, který se tátovi nejvíc podobá, po něm také převzal štafetu organizace tradičního košického běhu. Pokud chce někdo analyzovat náš vztah s Hankou od úplných začátků, tak jsme se poprvé setkali na stadionu v Košicích. Mělo to jen jednu vadu – ona o mně nevěděla. Na koncertech Hany Zagorové jsem totiž sedával v první řadě, volňásky byly jedinou pro tátu snesitelnou formou „protekce“. Táta byl dlouhé roky hlavou celého maratonu, věnoval se mu od konce ročníku a vyhlášení vítězů až do startu dalšího ročníku. Jeho datum bylo přesně stanovené na první říjnový víkend – to vždycky dopředu trpěl, přál si, aby vyšlo počasí, a toužil po větším uznání celé akce. Celé vypětí několika měsíců před konáním každého dalšího běhu bylo tak velké, že se dokonce stabilní stres stal největší příčinou tátova pozdějšího srdečního infarktu. Každý rok navštěvoval maraton jako čestný host, ta královská disciplína se pro něj skutečně stala celoživotním koníčkem. Po tátovi jsem „převzal“ hodně z celkové fyziognomie, výraz i výšku. Teď, po svém zhubnutí, se mu prý podobám čím dál víc.

Rodiče jsem vždycky vnímal jako báječný manželský pár. Bylo zvláštní, že když se někdy spolu chytily, pohádali

se, nejednalo se obyčejně o komplikovanou věc, ale naopak běželo o hloupou maličkost. A když už vznikla šarvátka? Ta potom trvala třeba tři dny... Táta, který rád vařil, vešel do kuchyně a prohodil poznámku, že by to vařil trochu jinak. Kvůli koření nebo omáčce byli schopní se pohádat a dlouho spolu nemluvit! Jako dítě jsem nad tím mudroval s neodbytnou otázkou: Proč jen se kvůli jídlu může někdo hádat? Ale poučení jsem si z toho vzal: když někdy vařím a vidím, že pokrm nechutná, je mi to fuk a nabídnu něco jiného. Hanka je v tomhle jiná, trápí ji, když si dá s něčím práci a ono se to nepovede. Stalo se to vlastně jen jednou, v úplném začátku našeho vztahu, že zkazila koprovou omáčku...

Naši se v Košicích seznámili, vzali se a máma stále stojí (i po své devadesátce) za zájmy svých dětí. Doma jsme měli naprosto přímé vztahy, všechno se říkalo pěkně na rovinu. Samozřejmě, někdy se ostře diskutovalo, ale všichni jsme věděli, že chceme dospět k nějakému řešení. Máma uměla skutečně vykouzlit správné voňavé zázemí domova, po kterém každé dítě touží. Snad právě pro přípravy na první Vánoce v Košicích jsem si tyhle svátky uchoval jako nejmilovanější. Hodně dlouho jsme díky celé atmosféře u nás doma věřili, že existuje Ježíšek. Nepsali jsme mu sice jako jiné děti, nikdy jsme nebyvali ani u stavění stroměčku. Šlo o stabilní součást rodinného rituálu. Táta na Štědrý den někam pravidelně zmizel a máma tvrdila, že šel přikoupit rybu, protože bylo málo porcí – prostě nás klasicky rok co rok oblbovali. Byl jsem dost hodné

dítě a vánoční dárky jsem pečlivě ochraňoval – měl jsem je ještě o hodně let později.

Divadlo mě už jako malého kluka oslovovalo, nejvíc na mě působila jevištní světla a nádherná plocha jeviště...

Velmi často jsme se vypravovali z Košic do Budapešti a už při těch dětských cestách jsem cítil obrovský rozdíl mezi těmi dvěma krajinami. Dlouho jsem tomu všemu nerozuměl, ale naše cesty jsem vychutnával: vždyť za pouhé dvě a půl hodiny jízdy vlakem jsem se ocitl někde úplně jinde. Byl jsem nadšený z plných výloh a krásného zboží. Jednou si mého nadšení všiml kolemjdoucí starý pán a povídal: Jednou to všechno bude u vás! Každý rok jsme také s rodiči jezdili k Balatonu. Jednou, právě o prázdninách roku 1968, dostal táta nabídku z práce na zájezd na Makarskou riviéru. Pojedeme k moři! Skutečně nejlepší myslitelný dárek k mým srpnovým narozeninám. Jen jednu chybu tohle slunné léto mělo, na očekávaný výlet za hranice běžných možností s námi neodjel bratr Jano, který neudělal zkoušku z matematiky. Proseděl jsem noční cestování v naprosté nedočkavosti, jaké vlastně to moře bude? Na místo jsme dojeli ještě v noci za hrozného počasí, ale ráno bylo nádherně slunečné. Otevřel jsem balkonové dveře dokořán a uviděl všechnu tu nádheru – palmy a vlnobití.

O dvě hodiny později se nám kdosi z místních snažil vysvětlit, že jsou u nás Rusové. Kdybychom tehdy byli jako

rodina kompletní, asi by se můj život odvíjel docela jinak. Máma totiž všechny hosty lákala vůněmi svých pokrmů. Jednou připravila pikantní lečo a naši němečtí sousedé nám po ochutnávce nabídli pomoc při otevření maďarské restaurace v Německu. Zůstali jsme na Makarské čtrnáct dní, bez jediné zprávy o bratrovi, a prvním vlakem jsme se vrátili domů. Mámu si vybavuju smutnou a v slzách, nejistou a v očekávání, zda najde svého nejstaršího v pořádku. Od té doby jsem nikdy na Makarské riviéře nebyl, ale přál bych si se tam ještě někdy vrátit. Už kvůli lidem, kteří se chovali báječně, při nákupu na trhu nám zboží dávali zadarmo, vozili nás na výlety, aby nás trochu zabavili a odvedli od starostí. První vzpomínka spojená s mořem měla hořkosladkou příchut, ale dodnes mám před očima tu jasnou kouli slunce a vlny v azurovém moři. Mořská pláň pro mne sice zůstává nikdy nekončící záhadou, ale pokaždé vítaným, báječným místem pro relaxaci.

Začal jsem chodit do školy a hned začaly i problémy. Jako žák jsem býval strašný. Zajímavé ovšem bylo, že i když jsem někdy nosil domů pětky, učitelé se mi snažili pomáhat. Katastrofální byl mimo jiné vztah k hudební výchově! Vyučovací předměty se mi v hlavě dělily na ty zábavné a ty, co jsem nesnášel. Když nade mnou zase už visel další průšvih, přicházel jsem domů a říkal mámě: „Prosím, obleč se hezky, musíš do školy!“ Táta takové věci ani neuměl – udělal by to pouze ve zcela hraniční situaci. Až na konzervatoři jsem se začal učit o hodně líp...

Protože mezi námi třemi byl dost značný věkový odstup, přicházel také čas, kdy se bráchové se mnou nebavili, ale mně to nijak zvlášť nevadilo. Když jednou Jano odešel na rande, okamžitě jsem se nastěhoval do jeho pokoje. Pouštěl jsem si desky a prohrabával se mu v knihovně, kde jsem objevil hodně zajímavý svazek o sexuální výchově... Byl jsem právě v nejzajímavější části toho pojednání, když se vrátil. Holka nepřišla na schůzku a na světě byl další průšvih! Jano si dokonce přimontoval na dveře svého pokoje ochranný zámek. Až později, když jsme už měli vlastní koníčky, k podobným „incidentům“ nedocházelo.

Jsem typicky městské dítě, dokonce spíše „poddruh“ velkoměstského člověka. Dělení obyvatel na chalupáře a ty druhé jsem nikdy nedokázal pochopit. Když jsem se objevil v Praze, byly mi hodně vzdálené víkendové invaze lidí na chalupy a zpět – nechtěl jsem tomu vůbec uvěřit! U nás víkend vypadal docela jinak: v pátek jsme všichni sedli na vlak a jeli jsme do Budapešti, vychutnávali jsme krásnou atmosféru na hlavní třídě v noblesní kavárně Hungaria, kam nás máma brávala – s hereckou společností, lidmi, které jsme znali z televize. Chodilo sem i hodně populárních zpěváků. Kdykoliv tam člověk vešel, někdo ze známých osobností tady právě popíjel kávu nebo diskutoval. Doma jsme běžně mluvili a mluvíme maďarsky, sledovali jsme maďarskou televizi, později jsme se seznámili s jednou zpěvačkou, která nás brala do společnosti, která by jinak pro nás zůstala uza-

vřená. Podobná setkání mi neskutečně imponovala, bylo to nevědomé přičichnutí k uměleckému světu.

Ve všech dalších projevech jsem se choval jako dítě z města – jen zpovzdáli sleduji sportovní disciplíny, dodnes si rád posedím v dobré restauraci, projdu se po městě, chodím se dívat do malých butiků. Nejsem opravdu „chalupář“, a to mi všichni musí prominout, když se rodinná chaloupka Zagorových prodala, ulevilo se mi. Zůstává ve mně ten dětský zážitek velkoměsta s jeho hlučností, světly, architekturou – ten rytmus mám prostě pevně v krvi... Co jsem si odnesl z dětství? Velký smysl pro rodinu, úctu k rodičům, kteří mě chápali, orientovali mě na směr, který se mi zalíbil a měl nějaký smysl. Umím vnímat druhého, ale zároveň si vždycky dokážu stát za svým... A dokážu si „své“ vydobýt. Jako rodina jsme byli – a stále jsme – zcela kompaktní, nerozluční. A tak to má být.

Dlouho v naší rodině zůstávala velká jistota: věděl jsem, že zase pojedeme na Vánoce do Košic, že s tátou budeme pod stromeček stavět kufry plné dárků a u stolu nás bude třináct. Máma navaří, prostě vánoční pohoda jako obvykle. Bohužel je nás dnes kolem stolu o jednoho míň, o tátu. Jeho bolestný odchod tenhle pevný kruh naboural... Když táta zemřel, působila navenek nejsilněji z celého rodu máma – ale jen dokud jsme byli s ní. Snažila se nás držet s hlavami nahore! Ale když jsme odjeli – celý ten stres padl na ni. Přišla o lásku, která trvala celý její dlouhý život... S námi zůstala máma (přes devadesát), která dál udržuje tradice,

na které jsme si doma zvykli. Na mámu byl a je, v časech dobrých i zlých, vždycky „spoleh“, některé věci jsou u ní příjemně neměnné. Když zavolám, okamžitě reaguje, v minutě je připravená něco zařídit a pomáhat. Někdy se mi v souvislosti s ní vybavuje maďarské přísloví: Proč se lidé nechovají k sobě jako matky ke svým dětem?

V roce, kdy jsem končil devítiletku, se zdálo nemyslitelné, abych se vydal ve stopách bratrů, kteří oba studovali „strojárenu“, technické předměty. Deskriptiva a geometrie pro mne zůstaly provždy velkou neznámou. Patřily mezi předměty, které stály zcela na okraji mého zájmu (a prospěch vypadal podle toho). Naštěstí v Košicích otvírala brány dokořán nová střední škola, umělecká průmyslovka. Ta humanitní specializace se mi zalíbila, měl jsem spolužačku, která krásně malovala a chystala se tam. Já sice kreslit neuměl, ale dostal jsem se přece jen na obor umělecká fotografie – s výhrůžně vztyčeným ukazováčkem: Brzy se uvidí, co s tebou dál! V začátcích s nutnou finanční dotací zase vypomohli rodiče, museli koupit fotoaparát a zvětšovací přístroj. Začal jsem fotit Zenitem 40, a kupodivu mi to šlo a bavilo mě to.

Na střední škole vládla domácí, příjemná atmosféra. Na stejný obor se mnou do ročníku chodila dcera ředitelky školy Valika Hanáková, na svůj věk velmi vyspělá, a já vedle ní zase mohl vyniknout. Ona mohla kdykoliv do ředitelny, i když tam její otec nebyl, půjčila si jeho klíčky od auta a klidně jsme se spolu (samozřejmě místo deskriptivy) projížděli po městě. Pořád nám to procházelo, až jednou přišel

její táta, pan ředitel, k autu s ještě teplým motorem. A bylo to! Skoro každý zažije ve školních lavicích někoho, s kým má problém. Deskriptivu nás učil akademický malíř Vojtěch Seliga, jednou si prohlížel můj výkres a nevěřicně vykřikoval: „Co to je za nesmysl?“ A do školy nastoupila jako vždy šik ustrojená máma (ostatně smysl pro pěkné kvalitní věci měla snad daný už v genech). Profesorovi tehdy přiznala, že obdivuje jeho obrazy: „Vy jistě máte pochopení pro bohéma, vždyť jste právě takový!“ dodala svým melodickým hlasem. Zase to vyšlo, z deskriptivy jsem měl dokonce za tří! Stejného učitele jsme měli také na technické kreslení. Jednou měl pro nás, studenty umělecké fotografie, zvláštní úkol, kresbu ženského aktu. Přivedl nám dokonce modelku, pro studenty ve vrcholné pubertě to tedy bylo něco. Moje pokusy o malbu glosoval vtipně: „Co jsi namaloval, je tak příšerné, že je to možná dokonce zajímavé. No, snad z tebe bude další Picasso.“

V úterý a v pátek se vždy celý den fotografovalo. Jednou jsme dostali od našeho profesora Smejka téma: nafotit život ve městě. Přesně si pamatuju na tenhle námět, protože ostatní běhali po Košicích, ale já sám jsem si vybral námět: noční život města. Fotil jsem třeba ulici s déle otevřeným objektivem a na fotce zůstaly jen stopy světel – ve výsledku něco, s čím jsem dokázal zaujmout, vyhrát. Tak vypadaly momenty, kdy jsem na sebe opět strhl pozornost a zase jednou pocítil závist spolužáků – začínal jsem si pomalu zvykat. Za ty noční Košice jsem dostal jedničku...

Moje dospívání, mám na mysli cestu proměny chlapce v muže, se dá označit jediným slovem – pomalé. Samozřejmě, byla úplně jiná doba, se vším se začínalo později. Moje bližší seznámení s dívkami a jejich půvaby se odehrávalo během let na umělecké průmyslovce. Bylo mi sedmnáct, když jsme vyjeli do Drážďan na praktické doplnění hodin výtvarného umění. Ve městě jsme bydleli v ubytovně pod dozorem dvou profesorů, kteří se bavili večer po svém, a svěřenci si udělali mejdan taky. Skutečná organizátorka party, vitální Valika Hanáková, odněkud přinesla džin a vodku a dýchánek mohl začít. Pilo se a ve společnosti se začaly vytvářet páry. „Matka Bozula“, tak jsme přezdívali naší oblíbenou profesorku, přišla na obhlídku skutečně v nejlepším. Pamatuji se, jak zakřičela, a já vyletěl z postele. Prohodila jen stroze: „Když se mnou mluvíte, natáhněte si alespoň kalhoty!“ Měl jsem dostat trojku z chování, nakonec z toho byla dvojka. Moje první milostná scéna neproběhla s Valikou, jak by se předpokládalo, ale s jinou spolužačkou. A zážitky? Nic si samozřejmě z celé záležitosti nepamatuju. Rodiče pozvali zase jednou do školy, a tentokrát nešlo o prospěch, ale o mravy... Jako obyčejně se tam vydala maminka, a když se vrátila, měl jsem dost nahnáno. Ale ona nehnula ani brvou, napřed vyprávěla o nepodstatných věcech a „onu“ záležitost shrnula jednoznačně. Po profesorčině výkladu historky z Drážďan se jí prý zeptala: „A vy jste nic podobného nezažila?“ A ona, že takhle ne. Máma debatu ukončila dost svérázně: „To vás tedy lituju...“

Po základní škole jsem na umělecké průmyslovce zažil čtyři roky, během kterých jsem poznal, že učitel může být i chápat člověk, přítel, něco jako člen rodiny. Nakonec jsem se stal miláčkem profesora Seliga, kterého máma poprvé nazvala bohémem. Někdy, třeba když nastala chvíle před písemkou z deskriptivy, chtěl můj profesor sám předejít jasné katastrofě, kterou pro mě moje fyzická přítomnost na zkoušce znamenala. Zbavil se mě jednoduše: kupoval jsem mu zapomenuté cigarety, uklízel kabinet. Školu jsem nakonec díky několika nakloněným osobám dokončil, maturita mi už připadala jako legrace. Vyrostl ze mne velmi hubený, vyčouhlý mládenec, s hustými dlouhými vlasy, které mne už dávno opustily. Odmalička jsem nosil brýle, ale později jsem je prostě sundal. Až teď jsem se k nim vrátil, dnes ovšem ze zcela jiného důvodu.

Měl jsem za sebou první vážnější lásku, Mariku, včetně zklamání, které mne čekalo na návštěvě u ní doma, poslední večer bůhví kterého roku. Během silvestrovského večírku se ohlásil i její německý přítel. A já? Velice zklamaný (i zraněný zároveň) událostmi s docela jiným průběhem, než jaký jsem si představoval, jsem se vydal na cestu domů.

Co se mnou bude dál, půjdu pracovat? Ta otázka všechny doma trápila. Bylo jasné, že dostat se na vysokou nemám šanci, ani jsem se tam nehlásil. Nastoupil jsem na brigádu do podniku komunálních služeb, ovšem když ke mně přišel padesátý zákazník s požadavkem udělat fotografie na pas a občanku, posedla mě moje výbušnost a neovládl jsem se. Občas to vypa-

dalo, že rozbiju všechno kolem sebe, včetně fotovybavení. Jednou jsem vyvolal poslední fotky v tmavé komoře a oznámil, že na tuhle práci nemám nervy a končím. Rodiče ale dobře věděli, že když nebudu dál pracovat, čeká mě vojna. Máma, můj hlavní neplacený agent pro všechny možné kolize, začala ihned rázně jednat. Ale dostat mě z vojenské povinnosti nebylo jen tak – jednou z věcí, kterou jsem zdědil po tátovi, byl však kolísavý a vysoký tlak. Dostával jsem kvůli tomu u vojáků opakovaně běžné odklad, ale pak mne jeden rok poslali do vojenské nemocnice na vyšetření. Nebezpečná situace, týden jsem ležel v klidu, a tak mi naměřili pokaždé konstantní tlak. Při návštěvách jsem začal dostávat od mámy termosky s utrechové silnou kávou, lil jsem ji do sebe na chodbě a tlak mi po ní skutečně utěšeně stoupal, a to vždycky na podvečer! Vojáci to nakonec vzdali a já dostal kýženou modrou knížku.

Intermezzo

„Janáček pojal ideu udělat z Varvary a Kudrjáše zemitou, folklorní dvojici, ale režisér Rochaix je charakterizuje jako bytosti konstruktivní a odvážné, s celou jejich touhou po štěstí. Ztělesňují je skvělá Američanka Ormond Hughes a Štefan Margita, tenor v dobrém smyslu oživující, v jiskřivém a brilantním výkonu, solidním jako skála na Volze po bouři. Oba patří k nové generaci pěvců – herců: jim patří budoucnost opery.“

Jean-Luc Riesler, Journal Genève, 1988

II. kapitola

Prašťený oponou?

Pomalů se už dostáváme k opěře... Máma vzpomíná, že když mi bylo asi dvanáct, v televizi vysílali přenos Pucciniho *Tosky*. Seděl jsem prý u obrazovky jako přikovaný a sledoval jsem přes dvě hodiny operu! Nosím v mysli tu dávnou vzpomínku na přenos z Říma, z Andělského hradu, odkud se ta *Tosca* vysílala – scenerie i zpěv mi připadaly strhující, včetně časové kontinuity. Děj se odehrával během jediného dne, s popravou Cavaradossiho nad ránem... Dost možná šlo o první, ještě neuvědomělý pocit sounáležitosti s tímhle žánrem, nebo mě přemohla přecitlivělost spojená s emocemi dospívání. O dva dny později máma slyšela, jak se pokouším zazpívat jednu melodii z opery. Tenhle podivný zážitek z hlubin času přehlušily samozřejmě decibely zesilovačů pop-music, kterých jsem byl plný. Na průmyslovce vyhlásili soutěž, kde jsme se měli ukázat v tom nejlepším, v čem vynikáme. Hodně lidí kreslilo, ale to u mne nepřicházelo v úvahu, a tak moje kamarádka, pocitová, temperamentní holka, Valika, navrhla: „Prostě něco zazpívej!“ Skutečně jsem zpíval a Valika hned řekla svému tátovi i našim: „Dejte ho na konzervatoř, on něco dokáže! Zpívá moc krásně!“

Měli jsme v Košicích známé, kteří po roce 1968 zůstali v Saint Gallen ve Švýcarsku a po deseti letech se znovu vrátili domů. On znovu začal zpívat jako sólista opery a jeho manželka Lída Šamorijová nastupovala jako nový pedagog zpěvu na konzervatoř v Košicích. Nezávazně prohlásila, že by to se mnou zkusila, má prý ráda „natur“ talenty. Až v září se u nás doma začalo vážně uvažovat o tom, že bych

zkusil dodatečné talentové zkoušky na operní zpěv. Večer před zkouškou jsem přemýšlel o tom, jakou píseň předvedu před komisí. Znal jsem jen popové hity, a potom nás napadlo, že Gott zpívá také „Išel Macek do Malacek“, a sháněli jsme rychle text. Šel jsem na zkoušku skutečně bez jakékoliv zkušenosti z hudební výchovy a ty směšné černé tečky not mě zatím vůbec nezajímaly. Neznal jsem je, skutečně jsem vyrazil ztécť hudbu bez znalosti notové osnovy.

Dostavil jsem se na košickou konzervatoř v devět hodin a hned na chodbě pěveckého oddělení jsem dostal záchvat smíchu: z místností ke mně doléhaly školené hlasy, připadalo mi, že sopranistky neuvěřitelně řvou. Prohodil jsem k mámě pěkně našťavaně: „No, snad si nemyslíš, že bych sem někdy chodil!“ Potom už mě zavolali do místnosti, kde na můj výkon čekala porota asi deseti pedagogů. Zeptali se mě, co budu zpívat. Odpověděl jsem stručně: „Išel Macek do Malacek.“ A oni na to: „V jaké tónině?“ Řekl jsem popravdě, že je mi to jedno. Samozřejmě že porota zůstala z mého výroku naprosto konsternovaná, potom klavírista ale přece hodil nějaký akord, nechali mě zpívat opravdu jenom pár taktů a pak mě zastavili. Lída Šamorijová se mě při následné poradě jediná zastala – prohlásila, že „můj výkon byl tak strašlivý, že to zkusí“. O hodně později mi svůj postoj vysvětlila: nešlo pouze o přátelství k naší rodině, ale také o to, že v mém hlasu něco cítila. Složitě totiž bývá začít pracovat s hlasem před pubertou: během ní a po ní vzniknou velké změny. Můj hlas byl natolik „natur“, ničím

nepokažený a po pubertě, že si tehdy troufla pustit se do toho. Byla přesvědčená o tom, že při „broušení“ se jí leccos podaří z mého hlasu vydobýt.

Skutečně jsem se dostal do její třídy, ale už jsem, oproti svým spolužákům, neměl všechny maturitní předměty, matematiku nebo slovenštinu, a měl jsem tedy jen zpěv, intonaci a hudební předměty. Na první hodině se mě moje profesorka snažila rozezpívat. Mučila mě, nešlo to, nejen kvůli tomu, že jsem slyšel z vedlejší místnosti „kokrhat“ nějakou svou kolegyni, a nutilo mě to k smíchu. Paní Šamorijská mě uklidňovala, prý se mi to bude líbit. Pokoušel jsem se o zpěv vážně poprvé od puberty, a když jsem se vrátil domů, nemohl jsem vůbec promluvit. Volal jsem profesorce domů, že vůbec nemůžu promluvit. Prohlásila, že se jedná o normální věc a že si brzy zvyknu. Natolik se mi věnovala, že asi po šesti měsících od nástupu na konzervatoř jsem se také mohl představit na školním koncertě jednoduchou písničkou. Zazpíval jsem ji s trémou, nemohl jsem dozpívat jednu frázi, protože mi vyschlo v hrdle. Přestože byl výkon mizerný, přišel za mnou ředitel konzervatoře a poklepal mi rameno: „Vy neslyšíte ten rozdíl mezi tím, co jste předvedl komisi, a tím, jak zpíváte teď – ale my ano. Pracujte na sobě, vy něco dokážete!“ Pochvala mě jako motivace vždycky posilovala, začal jsem na sobě intenzivně pracovat, přidal jsem si k hodinám zpěvu ještě další, soukromé. Po roce, při předvádění takzvané ročníkové práce, se mi už zpěv, včetně potlesku spolužáků, zalíbil. Pomaličku

mě začala moje nová orientace zajímat a přitahovat, vnímal jsem první pozitivní výsledky, hlas i intonace se zlepšily.

Šel jsem na zkoušku skutečně bez jakékoliv zkušenosti z hudební výchovy a ty směšné černé tečky not mě zatím vůbec nezajímaly. Neznal jsem je, skutečně jsem vyrazil ztét hudbu bez znalosti notové osnovy.

Ovšem i tady na konzervatoři jsem měl v řadách pedagogického sboru nepřítele na život a smrt, profesora Szaraze (v překladu to znamená „suchý“ a také to leccos vysvětluje). Neustále tvrdil, že na školu nepatřím, a dělal všechno, aby se to stalo skutečností. Byl velice zapomnětlivý, hodně špatných známek jsem od něj „koupil“ jen z důvodu, že jsem neslyšel na jména, která si myslel, že nosím. „Ora-vec“ skutečně k tabuli nešel. A máma? Ani ona tentokrát na Szaraze nezapůsobila. Na jedné hodině mne vyvolal, abych určil akord, který zahrál. Ještě jsem svou odpověď nedořekl a už jsem měl za pět. Tehdy jsem se vzepřel a řekl mu, že tu nespravedlnost ohlásím řediteli. Odvaha mi tedy skutečně nikdy nescházela! Profesor Szaraz byl člověk, který dokázal psychicky deptat, uměl dokonale využívat své nadřizenosti a atmosféry strachu, která kolem něj panovala. Já se mu postavil, i když se tehdy konflikty profesor versus student opravdu vůbec nenosily. Učil mne ještě další předmět, sborový zpěv, ale tohle anonymní kolektivní zpívání mi nic neříkalo. Šlo o předmět v mé hlavě už od začátku s přiděle-

nou visačkou „nezajímavý“. Uznejte, jak může člověk-Lev mezi dalšími desítkami bezejmenných vyniknout?

Samozřejmě že se mi na konzervatoři nevyhnula ani další láska, vlnadná Boba Adamcová se zvonivým smíchem – stačila mít kolem sebe ještě pět dalších nápadníků. Přišla, stejně jako já, na konzervatoř po maturitě. Její matka, dost slavná zpěvačka v košické opeře, si usmyslila, že udělá z dcery slavnou pěvkyni. Boba také neměla zvláštní náklonnost k hodinám sborového zpěvu, a tak jsme se ulejšali: v těch záškoláckých hodinách a ochutnávali dospělácká potěšení – popíjeli jsme v místních restauracích vodu a kouřili jsme.

Nadešel čas maturity a moje profesorka se domnívala, že bych měl zkusit Akademii v Bratislavě. Opakovala to natolik přesvědčivě, že jsem myšlenky na vysokou skutečně uvěřil. Do Košic přicestovala bratislavská profesorka Smutná-Volková, aby si poslechla pár adeptů, kteří by snad mohli vykročit směrem na „vejšku“. Mne si poslechla také a dost dlouho se mnou pracovala. Asi po hodině jsem se dovolil, že bych se šel napít – prostě mi vyschlo v krku. Ještě dnes slyším povýšenou, odměřenou odpověď: „Mládenče, jiný by za to, že se mu tolik věnuji, byl tak vděčný, že by mi přinesl klíče od auta!“ Nemívám k replice na takové útoky daleko a je mi dost jedno, k jaké „šarži“ zrovna mluvím. Poděkoval jsem za práci, které jsem si byl vědomý, a dodal jsem, že klíče od auta ode mne neuvidí. Konflikt byl na světě! Připadalo mi zvláštní, že profesorka Šamorijová se tehdy postavila na její stranu. Okamžitě jsem zašel k řediteli Štefanu Mérešovi a celou záležitost

mu ohlásil. Nikdy jsem se podobných věcí nebál, autority na mě nepůsobí. Ředitel byl člověk, který mi od prvních kroků při přijímačkách fandil, skutečně jako jeden z mála věřil, že ze mne něco bude. Na moji kauzu reagoval jednoznačně, otevřel skříň a nabídl mi sklenku koňaku na uklidnění. Zůstal navelek v naprostém klidu a energicky prohlásil, že osobně celou věc urovná. Odjel jsem skutečně do Bratislavy na přijímačky, udělal jsem je, ale přesto jsem dostal vyrozumění, že mne pro nedostatek místa nepřijímají, a celé přijímací kolečko se další rok opakovalo. Se stejným závěrem – zamítavým dopisem: „Litujeme, ale pro nedostatek kapacit...“ Můj otec, který se vždy jakékoliv protekce stranil, si tehdy dokonce promluvil s děkanem fakulty. Chtěl vysvětlení a dostal jej. Děkan prohlásil, že přes zvládnutí obou částí přijímaček došla komise k názoru, že jsem nejevištní zjev. Už tehdy začínala na AMU letitá nadvláda klanu Fišerová, Volková, celá její rodina, a také šéf opery Juraj Hrubant. Bylo naprosto jasné, že cesta do Bratislavy je pro mne jednou provždy uzavřená. Zájem o mne Bratislava projevila v jediném okamžiku, když se proslechlo, že mne šéf opery z Prahy Zdeněk Košler pozval na předzpívání do Národního. Nejevil jsem žádný zájem, a jistě i proto, že v bratislavské opeře Hrubant vládl dlouho, jsem v tamější opeře nikdy nezpíval.

Košickou konzervatoř končívá každý student absolutoriem – obyčejně operním koncertem. Existuje ale také další možnost – zazpívat v některém představení v běžném repertoáru divadla. V prešovském divadle učinili velkorysé

gesto a nabídl mi roli Alfréda v *Netopýrovi*. Moje premiérové jeviště bylo tedy v Prešově, kde jsem se navíc poprvé setkal s operetou. Každý z mých spolužáků se chtěl ukázat na skutečném jevišti, ale jen já tu šanci dostal. Znovu jsem pocítil další „bodyček“ závisti: „On má něco, na co jsme nedosáhli.“ Trvalo mi dlouho, než jsem se se závistí naučil žít.

Z Košic do Prešova je to třicet šest kilometrů. Dvakrát denně jsem tedy musel hodinu a půl trávit ve vlaku. Pamatuji si, že už tehdy mne dlouhé posedávání v kupé rozladovalo, to už se hlásila o slovo moje pohodlnost. Mám rád pohodlí, luxus a klid před představením; nechci posedávat v hospodě, protože každým neladem může být můj večerní výkon poznamenaný. Dvě věci mi na prešovské scéně vadily nejvíce: vegetoval tu nějaký ansámbl a už tehdy jsem pochopil, že opereta nebude zřejmě nikdy mou parketou. S tímhle žánrem jsem se setkal ve Vídni, kde jsem zpíval Careviče. Dělal jsem znovu i *Netopýra* – měl jsem dokonce úspěch –, ale operetu jsem z duše nenáviděl. Existuje naprosto propastný rozdíl mezi postavami, které odzpíváte na školním jevišti, a rolí na pódiu skutečného divadla. Když dnes hodnotím své absolventské představení, musím po pravdě přiznat: pěvecky i herecky to musela být katastrofa. Měl jsem zrzavou paruku, nebyl jsem roli přizpůsobený ani vnějškově. Kolegové vše přijali a já se zase cítil při prvním potlesku na scéně jako hotový, perspektivní zpěvák. Každého pěvce obklopují skupiny lidí, kteří jej po výkonu plácají po ramenou a vyjadřují nadšení nad jeho zpěvem. Ale tak

už dávno nefunguju – jde přece o to, zachovat si za všech okolností dostatek sebekritičnosti, která sama, zcela s chladným rozumem a nemilosrdně, rozhodne, jakou známku si člověk za technický i umělecký výkon zaslouží a zda výkon následně nabídne další možnosti na tuzemských nebo zahraničních pódiiích. V magii opery stoprocentně platí, že všechno se odehrává teď, naživo, bez možnosti opravy.

Prešovské absolventské představení pro mne skončilo dost kuriózně: přebíral jsem na večírku, a když mi osobně gratuloval ředitel divadla a oslovil mne s nabídkou na angažmá, z přemíry vzrušení a vypitých nápojů jsem mu pozvracel bílé sako. Přesto i druhý den trval na smlouvě, kterou jsem ale odmítl. Nejen kvůli rezavé paruce a *Netopýrovi* – raději jsem se podepsal smlouvou v Košicích. Mohl jsem pokračovat ještě další dva roky na konzervatoři, kde byla také Boba Adamcová (prožil jsem po jejím boku hezkou studentskou dobu se vším všudy), chodil jsem k ní do rodiny a velmi jsem o její přízeň stál. Ona se sice na AMU do Bratislavy dostala, ale později emigrovala a už jsem o ní neslyšel. Po maturitě ze zpěvu jsem nešel do pátého, ale hned do šestého ročníku – jeden ročník jsem kontrahoval. Tehdy ovšem nastaly závažné problémy mezi mnou a profesorkou Šamorijovou. Od začátku konzultací jsem své výkony pro kontrolu nahrával a podle jedné nahrávky svého vystoupení na koncertu jsem slyšel, že u tónů od F a výš dostává můj hlas naprosto jinou barvu. Přišel jsem na hodinu a chtěl jsem celou věc s paní profesorkou prodisku-

tovat. Jistě, z mé strany to byla velká drzost, nelíbilo se jí to a prohlásila, že to, co povídám, je blbost. Ale já cítil, že se můj hlasový vývoj pozastavil. Chtěl jsem, jak u mě bývá zvykem, vehementně a nejlépe ihned v tom okamžiku udělat všechno pro to, aby se kolizní přechod k výškám změnil. Byl jsem jí vděčný za dosavadní vedení: nastartovala mi dráhu, o které jsem neměl tušení, a nikdy nic nepokazila. Teď jsem se ale chtěl pohnout z místa – ze stagnace, kterou jsem bolestně pociťoval.

Paní Lídia chtěla v praxi dokázat správnost svého vedení a připravila se mnou tři árie na předzpívání na angažmá do košické opery. Jednalo se o hrozně těžké věci, byl mezi nimi dokonce i Faust, na kterého jsem vůbec neměl. Myslela si, že ohromím, ale já neohromil a smlouvu mi nenabídli. Přece jen ale, vzhledem k pozici jejího muže ve vedení opery, mi umožnili přijetí do sboru opery s povinností sól. Nebyla to žádná výhra, mladý „Lev“ dostal místo ve sboru, ale svou cestu jsem viděl jen ve smluvním dodatku: „zpívání malých rolí“ (pokud jsem zpíval menší sóla, nezpíval jsem ve sboru). A skutečně mi hned nabídli roli Ruíze v *Trubadúrovi*. Před koncem konzervatoře jsem už měl smlouvu s košickou operou podepsanou. Všichni lidé kolem mne tu událost komentovali naprosto přesvědčivě: jsem přece pro divadlo zrozený, „praštěný oponou“, a měl jsem dokonce první roli!

Začal jsem chodit poctivě na ansámblové zkoušky. Trubadúra zpíval Jozef Konder, Azucenu matka mojí lásky,

Boby Adamcové. Divadelní svět kolem jsem pečlivě pozoroval, ovšem zvláště první sezony se mi zdála pěvecká profese stejně záhadná jako malba dávné fresky. Neznal jsem vlastně vůbec zákonitosti, podle kterých se všechny nádherné barvy do tónu hlasů namíchaly. V téhle branži se pomáhá jen sporadicky, postupem času si ale každý pěvec přichází na „své věci“ a postupně si sestavuje své vlastní desatero: co může a co má zakázáno. Individuální je také čas, ve kterém se kdo dokáže v složité mozaice „malby“ orientovat. Myslíím, že dnes už vím, jaké zákonitosti platí pro tenora. Na zkoušce jsem vídal, jak Trubadúr dělá před zpíváním jakési grimasy (technicky se připravoval, rozezpíval se) a máma Boby zase každou chvíli otevírala pudřenku a neustále se upravovala. Ničemu jsem nerozuměl... Když přišla chvíle mého recitativu, své dvě věty jsem převedl jako zpívanou árii. Chtěl jsem ze sebe vydat to nejlepší. Dirigent mi záležitost objasnil a já se stal „za pílí“ hned nadějným, obrovským talentem. U režisérky inscenace, paní Drahomíry Bargarové, jsem s jevištním projevem neměl žádné problémy, záhy jsem se stal jejím miláčkem. Navíc mi cenný kurz herectví v kostce poskytla moje košická kolegyně, zpěvačka Hanáková. Vysvětlila mi, že všechny věci na scéně vytvořím nejvěrohodněji, když je udělám přesně jako v životě: „Jedině tak na jevišti vyhraješ! Když máš udělat hádku, představ si, že se s někým hádáš, když máš milostnou scénu, představ si, že se s někým miluješ. Nikdy nic nehraj...“ Ušili mi první kostým, nalíčili mě a já se postavil na posvátné mís-